

Bijdrage Ingrid Thijssen Mauritssymposium ‘Werken aan weerbare samenleving’ 17 januari 2025

Vier jaar geleden lanceerden wij -oftewel VNO-NCW- onze nieuwe strategie. Daarin focusten wij ons niet meer alleen op onze economie. We kwamen met een agenda voor Nederland en het Nederlandse bedrijfsleven die *natuurlijk* over onze economie ging maar die zich ook richtte op duurzaamheid en sociaal beleid.

Een jaar geleden kwamen we met een update. Wij constateerden dat we met de 3 onderwerpen die ik noemde in volle vaart door moesten, maar we zagen ook een fundamentele verandering in de internationale veiligheidscontext van Nederland. Niet alleen militair, met oorlog in Europa, maar ook economisch: met handelsoorlogen en economische chantage bijna als het nieuwe normaal.

Daarom hebben we een jaar geleden het onderwerp ‘weerbaarheid’ nadrukkelijk als vierde pijler van onze strategie benoemd.

Ik zal u niet vermoeien met de hele uitwerking van die pijler. Maar een paar hoofdlijnen wil ik wel met u bespreken. Natuurlijk in de eerste plaats het verhogen van de militaire slagkracht. Daarnaast iets wat in het kader van het onderwerp ‘weerbaarheid’ niet altijd en bij iedereen op het netvlies staat: een sterke handelspolitiek. En last but not least wil ik met u ingaan op het meenemen en voorbereiden van onze economie en onze individuele ondernemers op de hybride oorlogssituatie die er nu al is – en de fases die mogelijk (en helaas *waarschijnlijk*) nog komen.

--

Eerst het verhogen van onze militaire slagkracht. We gaan naar een defensiebudget van minimaal 2% van ons BBP. Kort gezegd: meer mensen en meer materieel.

Op die mensen kom ik zo. Wat de spullenboel betreft twee dingen.

In de eerste plaats: laten we voor zorgen dat Nederlandse bedrijven en innovatie van die hogere uitgaven profiteren. Natuurlijk zal het Nederlandse leger niet al haar spullen in Nederland kopen.

Maar stel dat je bijvoorbeeld Duitse tanks koopt, laten we dan eisen dat daar een flink aandeel onderdelen van Nederlandse bedrijven in zit.

In de tweede plaats (of misschien had ik er mee moeten beginnen) is een forse opschaling van de Nederlandse defensie-industrie nodig. Zodat we als Europa voor de spullen waarmee wij ons verdedigen niet te zeer afhankelijk te zijn van andere landen – wat nu grotendeels nog wel het geval is.

Dit opschalen van onze eigen defensie-industrie begint echt wel te beginnen, maar er moet ook nog veel gebeuren om dit echt voor elkaar te krijgen. Bijvoorbeeld het verstrekken van langjarige militaire orders aan die bedrijven die op moeten schalen. En er is zeker ook werk aan de winkel als het gaat om de financieringsmogelijkheden voor grote en vooral ook kleine bedrijven die voor defensie werken of dat zouden kunnen en willen.

Ik stap over van het materieel voor ons leger naar de mensen. Meer Nederlanders onder de wapenen.

Komt de dienstplicht terug? Dit zou nogal wat betekenen op de toch al krappe arbeidsmarkt in Nederland. Dus daar moeten we over in gesprek.

Dat gesprek loopt gelukkig al op het gebied van *reservisten*. Daar heeft Defensie er meer van nodig. Defensie wil van 7.5 duizend naar 20 duizend. Maar die mensen zijn in het normale leven gewoon aan het werk in onze bedrijven, dus dat heeft best impact. Er is goed overleg over geweest tussen het departement, werkgevers en vakbonden. Later vandaag teken ik samen met Tuur Elzinga, de voorzitter van FNV, en onze staatssecretaris van Defensie Gijs Tuinman een brief aan CAO-partijen met een oproep om afspraken te maken over reservisten.

In de brief staan ook de afspraken die we gemaakt hebben met Defensie over bijvoorbeeld de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen de werkgever en Defensie als een reservist iets overkomt.

--

Naast het verhogen van onze militaire slagkracht noemde ik het belang van een sterke handelspolitiek voor onze weerbaarheid. Het is belangrijk dat dit beter op ons netvlies komt.

Goede relaties met gelijkgezinde landen zijn juist nu van belang en zoiets als handelsakkoorden speelt daar een belangrijke rol in. Bovendien wil je zo min mogelijk situaties hebben waarin je voor cruciale grondstoffen afhankelijk bent van één of een beperkt aantal landen. Dat kan immers leiden tot chantage. Ook daarvoor zijn handelsverdragen met landen essentieel. Zoals bijvoorbeeld het handelsverdrag met de Zuid-Amerikaanse landen, MERCOSUR. Vanuit het oogpunt van onze weerbaarheid is het zorgelijk dat driekwart van de Tweede Kamer tegenstander is van dit verdrag.

--

We zitten al in een situatie van hybride oorlogsvoering en waarschijnlijk wordt het nog erger. NAVO-chef Mark Rutte gaat uit van een echte oorlog met de NATO binnen een jaar of vijf. Ik hoor genoeg serieuze geluiden dat het veel eerder kan zijn.

Of de situatie nou nog hybride is of niet, het is goed om te beseffen dat alles wat er in praktijk kan gebeuren op het bord komt van de individuele ondernemer. Van cybersecurity-aanvallen tot werknemers die opgeroepen worden door Defensie, van verstoringen van toeleveringsketens, tot het langdurig uitvallen van energie, communicatiemogelijkheden of het betalingsverkeer.

Ik pleit er daarom voor dat overheid en bedrijfsleven samen op een gestructureerde manier gaan samenwerken aan de weerbaarheid van onze economie.

Dat gaat bijvoorbeeld over zaken als de bescherming van kritieke infrastructuur, het aanleggen van voorraden van strategische grondstoffen of bijvoorbeeld de continuïteit van het betalingsverkeer. En niet in de laatste plaats over de voorbereiding van individuele ondernemers.

Het moet dus samen, overheid en bedrijfsleven. En gestructureerd, zodat we geen relevante zaken over het hoofd zien en iedereen bereiken.

Ik ben dan ook blij met de aanpak die het ministerie van Economische Zaken nu opstart. Als eerste stap brengen zij langs drie sporen de impact op onze economie in kaart van 1) een grootschalige en langdurige stroomuitval, 2) een grootschalige digitale storing door een cyberaanval of fysieke sabotage en 3) een zogeheten artikel 5 situatie, dus wanneer een NAVO land wordt aangevallen.

Als het gaat om hoe onze samenwerking als overheid en bedrijfsleven samen gestructureerd te organiseren kunnen we leren van de corona-pandemie en van de periode na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne. En we kunnen naar Finland kijken.

Finland heeft namelijk al zo'n structuur staan. Niet zo vreemd natuurlijk omdat zij een grens van 1300 kilometer hebben met Rusland en in de geschiedenis meerdere keren te maken hebben gehad met Russische agressie. Zij hebben zich niet in slaap laten sussen door de val van de Berlijnse Muur.

Vorig jaar waren we met vertegenwoordigers van overheid en bedrijven in Finland op bezoek. Ik kan wel zeggen: ik was onder de indruk. In een strakke organisatie onder één centrale regie aan de kant van de overheid wordt met de sectoren samengewerkt op het gebied van zaken als voorraadvorming en het gezamenlijk opstellen van weerbaarheidsstrategieën, maar ook het uitwisselen van best practises.

Maar we hebben ook zelf ervaring opgedaan met gestructureerde samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven tijdens de coronacrisis en na de Russische inval in Oekraïne. In coronatijd lukte het na de eerste schrik om de samenwerking tussen het bedrijfsleven en de verschillende ministeries strak georganiseerd tot stand te brengen. Van de steunpakketten om de salarissen van werknemers door te kunnen blijven betalen tot het helpen inrichten van teststraten.

En na de inval in Oekraïne werd snel geschakeld tussen het bedrijfsleven en de ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Handel. Er kwam een overlegstructuur, er werden verschillende scenario's en maatregelen opgesteld om voorbereid te zijn op schaarste aan grondstoffen en goederen en er werden informatiesessies voor ondernemers georganiseerd.

Zo'n overkoepelende aanpak tussen overheid en bedrijfsleven, ad hoc tot stand gekomen in crisistijd, moeten we nu structureel maken.

--

Nog los van alle inhoudelijke zaken die bij het vergroten van onze weerbaarheid horen: laten we het alsjeblieft gestructureerd en samendoen. Bedrijfsleven en overheid. Want ook het bedrijfsleven staat voor het landsbelang, staat voor onze veiligheid.